

Alain de Benoist - **Být pohanem** (obálka prvního vydání z roku 1981)

Manifest pohana ve Věku vlka

Autorka: Ryg Mortys

O knize Alaina de Benoista *Být pohanem* jsme se mohli dočíst mnohé názory mnoha daleko vzdělanějších osobností, než jsem já. Proto bych se pokusila napsat spíše pár praktických poznámek k Benoistově filosofii a k problémům současného světa, se kterými by dle mého názoru měli být pohané seznámeni.

Benoistova kniha se zabývá převážně kontrastem mezi pohanským a monoteistickým viděním světa, přičemž hlavními monoteismy, které Benoist kritizuje, jsou křesťanství a judaismus. Je to zřejmě z toho důvodu, že v době, kdy byla kniha napsána, neměl islám zdaleka takový vliv na Evropu a západní civilizaci, jako je tomu dnes, ale především proto, že judeo-křesťanské paradigma bylo na staré pohanství naroubováno jako cizí celek a ovlivňovalo Evropu stovky let, včetně mýtu o tom, jak křesťanství polidštilo divochy. Částečně také ukazuje utopicko-náboženské prvky marxismu, jehož ústředním prvkem je dosažení beztrždní komunistické společnosti, kdy zavládne blaho na zemi. Na pomoc si na mnoha místech bere Heideggera, Nietzscheho, Fromma aj., a zejména své vlastní pojetí pohanské filosofie. I když poměrně často odkazuje na Eddy a cituje z nich, pohanství vnímá jako evropský celek, tedy konglomerát vytvořený převážně z antických prvků, Keltů (Galů) a Germánů. Slované jsou tiše vynecháni.

Nyní se již obraťme k pozoruhodným myšlenkám, pro které by měla být tato kniha studována.

Jedním z nejdůležitějších rozdílů mezi křesťanstvím a pohanstvím, který je Benoistem několikrát opakovaně zdůrazňován a dokládán příklady, je ten, že **pohanští bohové netrvají na naprosté podřízenosti člověka bohu/bohům**. Sláva člověka není bohům trnem v oku.

„Je tomu tak, protože pohanští bohové nepovažují lidi za své protivníky. Velké skutky lidí nepovyšují jenom lidi samotné, ale povyšují i bohy. Lidské úsilí není útokem na božské kvality, naopak o nich svědčí. Lidem ani zdaleka není zakázána snaha ‚udělat si jméno‘, naopak je to přesně to, co opravňuje jejich existenci a

vydobývá pro ně kousek věčnosti. Jak se prohlašuje v jednom z nejslavnějších maxim Eddy: „Zajde majetek, zemřou přátelé, ty sám též zemřeš. Víím jedno jen, co věčně trvá; o mrtvém soud mužů.“ (str. 91)

Toto je také podstata germánské transpersonální koncepce, zvané staroseversky *hamingja*. *Hamingja* může být abstraktní koncept, nebo může být personalizovaná do jakési fyzické postavy strážce rodu. Je propojena s *örlögem*, prazákonem, a každý člověk má svou vlastní *hamingju*, která je propojena s jeho rodem i jeho přáteli. Tedy povinností každého člověka je vést si dobře, obstát ve zkouškách a navyšovat tím svou vlastní *hamingju*, i *hamingju* své rodiny. Heroismus a kult hrdinů hrál v germánské společnosti značnou roli; což dokládají ságy, tj. příběhy o mužích i ženách, které si vyprávíme. V kontrastu s křesťanstvím člověka definují jeho činy, i to, z jakého rodu pochází. Tento starodávný způsob myšlení by si opět měl najít cestu do srdcí současných pohanů. **V dnešní době se příliš mnoho jedinců cítí být obětí tohoto světa, ale to jsou prakticky kryptokřesťanská rezidua, držet se při zemi, nikdy nevykročit ze své bezpečné zóny, neriskovat a nekládat do ničeho žádné velké úsilí. „Co bych se staral?“ Osud může člověku postavit do cesty mnohé překážky, ale důležité je, co je člověk ochoten obětovat pro to, aby sám svým úsilím zlepšil své vlastní postavení. V Době vlka můžeme velice jasně vidět, že slova nic nestojí a neznamenají, pokud nejsou následována činy.**

Na téže stránce Benoist trefně charakterizuje:

„Místo aby monoteismus hnal člověka k sebepřekonání, požívá jeho vitalitu.“

Další důležitý aspekt, který si bere na paškál, je křesťanská morálka a koncepce viny. Rozdíl mezi morálkou a ctí je propastný. V germánské společnosti byly sliby součástí koncepce cti. Kdo slib daný druhému člověku porušil, uvedl řád věcí mimo rovnováhu. Sliby mohly být vyřčeny během slavnostního obřadu, přípitku, přísahalo se k Týrovi i jiným bohům, Snorri dokonce jmenuje bohyni Vár, která naslouchá slibům lidí [i]. Dobrovolný závazek a jeho dodržení ovšem nemají nic společného s křesťanskou morálkou, která si kategoricky vynucuje způsoby chování, za jejichž porušení hrozí trest.

Bohové a lidé vycházejí z téhož, z té samé postupně se transformující substance, z Ymiho těla. Z tohoto těla byli zrozeni jak bohové, tak toto tělo v jedné ze svých dalších podob poskytlo materiál ke stvoření lidí. Ask a Embla byli stvořeni Ódinem a jeho bratry z naplaveného dřeva ve stejný okamžik, a jako sobě vzájemně si rovné lidské bytosti.

Nejdůležitější pomocník, který dělá z křesťanství univerzální a globalizovanou nauku, je popření vztahu člověka k jeho zemi a k přírodě. Tím se stalo toto náboženství vhodným k naroubování téměř naprosto na všechno. S oblibou občas vyprávím svým přátelům historku, jak jsem se jako malá školačka usilovně pokoušela pochopit, o čem hovoří text koledy „pásli ovce Valaši, při Betlémské salaši“. To mě přimělo

otevřít zeměpisný atlas a spočítat si, že by oni Valaši museli ve svých dřevácích překonat cca 2000 km a přejít tak se svými ovceci přes pět států. Koleda měla zkrátka vytvářet dojem, že základem našich evropských národů je křesťanství, nikoliv modlářské pohanství.

Proto s povděkem shledávám, že mnoho prostoru je také věnováno judeo-křesťanskému tažení proti modloslužebnictví.

Pro pohana je vztah k jeho zemi zásadní - každý kámen, každý strom a každý vrcholek může být projevem transcendence bohů, nebo nižších bytostí a různých tvorů. Přítomnost této spirituality je krom toho i imanentní, což znamená, že prosycuje zdejší svět a promlouvá skrz něj. Pro křesťana je to ovšem jenom bůh, kdo je branou ke spiritualitě a jedinou cestou ke transcendenci - nikoliv tedy kámen, strom či rostlina, jež představují druhotné výtvořky. Tento rozkol pohanského a křesťanského vidění světa Benoist charakterizuje slovy:

„Mýty odrážejí svět, sakralizují ho. Podle Bible však svět sakrální není. Příroda na Zemi by už neměla být nahlížena jako ‚oduševnělá‘, bohové by tam měli přestat sídlit a už by víc neměli být transfigurovaným obrazem člověka. Právě zahalená kosmická religiozita, skrytá religiozita vesmíru je to, co se nejvíc staví proti judeo-křesťanství.“ (str. 149)

Naše (západní) civilizace se nachází v dějinné fázi, kterou Max Weber nazval „odkouzlení světa“ [ii]. Za pomoci podobných myšlenek, jako je citace výše, Benoist dokládá, že podobně jako nacismus dláždil cestu komunismu, **křesťanství připravovalo cestu k odkouzlení světa, zbavilo jej všeho posvátného a uvrhlo do vcelku profánního paradigmatu**, které samo sebe, jak jinak, tituluje jako osvícenské myšlení. Pokud totiž separujeme všechno posvátné někam mimo zemi, svět lidí a přírodu, a vymyslíme nějaký transcendentní svět, kde se ono skutečné posvátno ukrývá, potom již stačí tuto izolovanou kvalitu odstříhnout a prohlásit za neexistující. Weber situaci odkouzlení světa popsal, ale přišli i jiní, jako Adorno a Horkheimer, kteří připravili program osvícenství, dle něhož je třeba „rozkládat mýty a nahradit obrazotvornost věděním“. Jak křesťanství, tak osvícenství, a čistě i každý režim sám sebe považoval za to nejdokonalejší, za vrcholek vývojové pyramidy, ke kterému lidstvo skrze dějinný proces dospělo, což je řadí k lineárnímu chápání dějin - oproti cyklickému mýtu věčného návratu. **Nezoufajme, protože navzdory těmto „mýtořecům“ se staré cesty stále udržují a rodí se další lidé, kteří o ně pečují.** Člověk, nevědomý si mýtu, je univerzální, snadno tvarovatelný a dosaditelný téměř do jakéhokoliv prostředí globalizovaného světa, i nově vytvořeného či recyklovaného mýtu. Je takovým Valachem, který stojí v kožešinové vestě a v dřevácích na Západním břehu Jordánu, zatímco kdesi v palestinském chlévě opodál panna povila dítě, zasazené do pastorální a zasněžené scenérie středoevropského venkova.

Odmítání „magie a magického“ některými pohany může být zapříčiněno přežívajícím reliktem křesťanství, nebo potom onoho osvíceneckého mýtořectví. Z folklóru, artefaktů a

dochovaných záznamů můžeme totiž docela jednoduše pochopit, že magie byla pro pohany součástí jejich světového názoru. Alain de Benoist si myslí v podstatě to samé:

„Ačkoli v Bibli najdeme pozůstatky některých prastarých magických praktik (řadím mezi ně i jedno z přikázání Desatera, totiž zákaz vyslovit jméno – nomen, a tedy i numen – Jahveho nadarmo), magie jako taková se v ní odsuzuje jako „modloslužba“. V indoevropských náboženstvích je to úplně jinak. „Autentická“ magie je zde psychotechnikou se specifickým cílem, která navádí člověka k přijetí rozpoložení potřebného k realizaci daného díla: je tím původním „know-how“ lidské sebekázně, sebe-domestikace a disciplíny duše ze strany vědomí. Původně magické využití run v případě Germánů se dnes zdá být téměř nezpochybnitelné. Ódin-Wotan je především magický bůh.“ (str. 47-48.)

Otázkou zůstává, co je pro nás vlastně autentickou magií. Pro naše předchůdce, kteří přišli s myšlenkou (novo)pohanství to bezesporu byla tzv. západní magie, ze které vycházeli, neboť novopohanství povstalo z magických a *kvaziednářských* řádů. V současné době probíhají v mnoha oblastech snahy o rekonstrukci původních evropských obřadů a postupů. Je potřeba se rozhodnout, zda je pro nás magický obřad spíše spirituální nebo spektakulární záležitostí. Pokud nám jde o opravdovou spiritualitu, měli bychom používat to, co je funkční a co má něco společného se životem současného člověka. V případě společných obřadů by se pak mělo jednat o společnou participaci všech účastníků na ideji posvátna.

Benoistův náhled na pluralitu sebou přináší také jistý punc originality. Desítky, ne-li tisíce polyteistů si kladly přirozenou otázku; kolik je vlastně bohů a v jaké jsou vzájemné interakci? Komunikují spolu bohové z různých pantheonů navzájem? Jsou rozličné verze Hromovládců skutečně pouhopouhou verzí toho, jak se ten jediný jeví různě navenek (tedy například jako když máme kolegyni, která je zároveň inženýrkou projektantkou, předsedkyní tělovýchovné jednoty, matkou dvou dětí a ženou ve věku 36 let), anebo existují odlišné entity Thóra, Dia, Perkuna, Taranise, které spolu navzájem mohou i komunikovat? *Arcidruid* John Michael Greer se třeba přiklání k ideji monismu [iii], tedy že veškerenstvo vychází z jediné podstaty či substance, což je protikladem dualismu a pluralismu. Benoist je však advokátem plurality, i když mnohost a variabilitu bohů přímo neřeší. **Jeho ústředním prvkem k pochopení oné plurality je konflikt, který považuje za hnací motor všeho dění.** Konflikt posouvá dění kupředu, stejně jako to můžeme vidět na případu Lokiho i Brunhildy. Ideál trvalého míru považuje za tyranii, typickou pro biblického boha. Tedy bychom si mohli snadno představit, že různé entity mohou být i ve vzájemném konfliktu, který ovšem nepředstavuje žádnou tragédii.

Nutno dodat, že Benoist příliš nefandí ideji ušlechtilého divocha, zato upřednostňuje oduševnělého jedince, dostatečně vnímavého k porozumění hlasu stromů, ptactva, řek, a chápacího transcendentní prvky přírody. Takový člověk je tím, ke komu bohové promlouvají. **Člověk poměrně snadno pozná, že měl spirituální zážitek, při kterém se dotkl transcendentna. Mohlo to být během sledování západu slunce, meditace nad**

runou, nebo nad některým z bohů či principů; náhle je jeho mysl prostoupená úžasem, vhladem a celou škálou pocitů, které jsou tolik odlišné od profánního běžného stavu mysli. Objekty, které pomáhaly k transcendenci, se mohou jevit jako obyčejné, ale také zároveň jako symboly, zastupující hluboké a přesahující principy, jež jsou ukryty za nimi. Strom tedy není oním obyčejným stromem, co zde stojí před námi, ale třeba Yggdrasilem, nebo jabloní s ovocem věčného mládí, nebo tím stromem, o kterém psal William Blake, když formuloval slavný koán, že „Umění je stromem života. Věda, to je strom smrti.“

Docela problematické se mi jeví portrétovat Valhalu jako „odpočinkové sídlo za odměnu“, čehož se Benoist dopouští v kapitole „Místo člověka v přírodě“. K podobné redukci se již uchýlil Jaan Puhvel [iv], který ji s humorem přirovnal ke špičkovému lyžařskému středisku v Alpách. Původním smyslem však není zabezpečit a zabavit vysloužilé veterány, ale připravit armádu na poslední boj Ragnaröku. Je zcela jasné, jak ke svému závěru Benoist dospívá; až příliš opěvuje boj pro boj, a dočista při tom zapomíná, že celé to muselo mít nějaký velice praktický smysl, kterým mohlo být např. vyhrát válku. Pro srovnání, smysl a transformaci světa Ragnarökem, nikoliv prostý zánik, předkládá velice bravurně Stephen Flowers ve své knize *Wodhanaz* [v]. Ódinova aktivita je zde vylíčena velice pragmaticky a v mnoha ohledech se podobá Hobbesovu konceptu [vi], tedy pokusu zaonačit to se svým osudem a *örlögem* světa tak, aby se „to nějak vyrovnalo“. Proto Ragnarök ve skutečnosti není a nemůže být Apokalypsou.

Kapitola „Návrat bohů“ představuje koncepci, která je ústředním úkolem a cílem současných pohanů. Benoist zpočátku dokládá neexistenci mýtů v současné době mimo jiné i prostřednictvím jungovské anekdoty. Škoda jen, že nečerpal spíše z Rozsaka nebo Greera [vii], nebo aspoň z populárního Neila Gaimana, v jehož případě jsme mohli nedávno zhlédnout seriálovou adaptaci hned dvou z jeho knih [viii]. **Nové mýty totiž existují, jenom je někdy docela problematické uvědomit si, že jsou to mýty. Někdy se jeví jako reálná věc, která je však napojená na mýtická a nerealistická očekávání.** Dokonce ani Gaiman v rámci svých nových bohů neměl odvalu ušetřit kopanec bohu „Pokroku“, kdežto média, jejichž nespolehlivost a podjatost bývá kritizována dokonce i na jejich vlastních stránkách, si na paškál vzít neváhá. Zkuste si to v nějaké diskusi pravověrných „Pokroku“, a uvidíte, co bude následovat. S největší pravděpodobností vás odsoudí jako tmáře, budou vám připisovat, že nechcete své děti nechat naočkovat (a to i když děti nemáte), a do úst vkládat to, co jste nikdy neřekli – překrucovat vaše slova s fanatismem stejně tak odhodlaným, jakým oplýval Tomáš de Torquemada [ix]. Dalším z mýtů je, že dnes již víme vše a jenom v dnešní době věcem rozumíme správně, nebo přinejmenším stojíme na vrcholku pyramidy lidských znalostí. To samé si zřejmě říkal i doktor J. Parkinson, když pouštěl svým dementním pacientům žilou, a mnohým z nich tak pomohl spíše do hrobu. Dále zde máme bohy nepřetržitého růstu, zatímco sláva utopických bohů v záplavě katastrofických vizí budoucnosti dnes již dostává na frak – i když Star Trek se drží zuby nehty. Dalšími jsou třeba mýty o konci světa, z něhož již ten zmiňovaný Neil Gaiman těží rovněž, poněvadž konec světa a Apokalypsa patří k mýtům, které bývají s oblibou recyklovány – ať již různými sektami, nebo dokonce i mainstreamem, jako jsme tomu mohli být svědky na přelomu let 1999/2000. Podstata mýtů o konci světa je vždy podobná. Kdysi lidé žili v harmonii se svým světem, jeden s druhým i sami se sebou, avšak onen zlatý věk skončil zkázonosným obratem špatným

směrem a od té doby to jde se vším s kopce. Nebo to ani nemusela být úplně dokonalá harmonie, ale vcelku funkční a akceptovatelný stav, na který je vzpomínáno jako na ten nejlepší možný, co jsme kdy měli.

Benoistově pozornosti však neuniká mýtus „humanismu“, který zahrnuje všechny ty lidskoprávní záležitosti. Nepopírám ani v nejmenším, že v minulosti snaha o zrovnoprávnění pozvedla všechny ty skupiny, které byly sociálním řádem pořádně znevýhodněny. Dnes je však možné ve jménu „humanity“ bombardovat, a ve jménu lidských práv zničit něčí kariéerní postup.

Co tedy může pohan dělat pro to, aby se staří bohové vrátili? Benoist hovoří o vzývání bohů jejich jmény a o transformaci. **Pokud voláme boha nebo bohyni jeho jménem, přivádíme je zpět na tento svět.** Abychom mohli transformovat svět, musíme napřed iniciovat sami sebe. Germánské náboženství za tímto účelem zná transformační sílu Ódina (Óðinn, Wōden, Wōtan aj.), který visel devět nocí na stromě, aby získal runy a poznání. Je celkem zajímavé, že právě Ódin má více než padesát přízvisek (*heiti*), kterými je nazýván. Některé skupiny Ásatrú jej volají během rituálů pod těmito jmény. Podstata však nespočívá v tom se je naučit zpaměti, ale uvědomit si jejich význam; tedy např. *Hangatýr* je *Bůh viselců*, a jako takový může být vzýván za účelem sebetransformace, té stejné, jakou i on podstoupil na stromě. *Yggr* znamená *Hrozivý*, a jako takový může být vzýván, když člověk řeší nebezpečné a ožehavé záležitosti. *Gangráðr* znamená *Ten, kdo poradí cestu*, a může být vzýván jako poradce pro to, kterou cestou (v životě) se vydat.

Benoistova východiska jsou poměrně obecného rázu; **vetknout sobě i světu význam.** Bez toho se totiž žádný mýtus neobejde. Jako pohané bychom mohli pokračovat tím, že se **vymezíme vůči probíhajícímu odkouzlení světa, a dichotomii mezi tímto pozemským světem a světem ducha. Naši bohové, drobní duchové a bytosti, naši předkové a všechny ty neuvěřitelně pestré síly a možnosti získají znovu svůj domov... a smysl. A v našich užaslých očích nabydou znovu své velikosti a slávy!**

V Brně dne 10. června 2019

Autorka je členkou Runové gildy, Etnického Ásatrú a spolusprávkyní facebookové skupiny Přátelé runové magie a severské tradice.

Psáno pro Délský potápěč

Poznámky:

[i] Sturlusson, Snorri. *Edda*, Gylfiho obouznění (Gylfaginning).

[ii] Weber, Max. *Sociologie náboženství*. Česky 1998.

[iii] Greer, John Michael. *A World Full of Gods. An Inquiry into Polytheism*. 2005.

[iv] Puhvel, Jaan. *Srovnávací mythologie*. Česky 1997.

[v] Flowers, Stephen Edred. *Wodhanaz, Our Ancestral God of Sovereign Wisdom*. 2018. Recenze zde: **Není se čeho bát, Ragnarök je transformace**. Etnické Ásatrú 2018.

[vi] Thomas Hobbes (1588-1679). Podle tohoto myslitele jsou lidé od své přirozenosti vybaveni žádostmi a rozumem; žádosti jsou na jedné straně příčinou válek, ale zároveň člověka vedou k úsilí o sebezáchovu. V zájmu lidí je vymanit se z tohoto přirozeného stavu války všech proti všem. S pomocí rozumu nacházejí způsoby, jak základní žádost o zachování života dosáhnout a prostřednictvím přirozeného zákona (lex naturalis) kladou meze přirozenému právu (ius naturale), které je nárokem všech na všechno a způsobuje stav války.

[vii] Greer, John Michael. *Long Descent*. 2008. Rozsak, Theodore. *Kde končí pustina*. Česky 2005. Benoist pochopitelně nemohl Greerovu knihu znát, poněvadž byla napsána mnohem později. To samé s Gaimanem. Proto pouze vyjadřuji lítost, že k této fúzi nedošlo a prosím laskavého čtenáře, aby výše řečené bral spíše s nadhledem, jako návrh k revizi. Která sice proběhla díky **magazínu TYR**, z mého pohledu však méně uspokojivě.

[viii] Gaiman, Neil. *Američtí bohové, Dobrá znamení*.

[ix] Vůdce španělské inkvizice, kterého ustanovil papež Inocenc VIII.